

Нове књије

ПРОМЕТЕЈЕВ ЧВОР

(Аутор Ранко Павловић)

АУТЕНТИЧНА УМЈЕТНИЧКА ИСТИНА

(Над збирком сонета *Прометејев чвор* Ранка Павловића)

Скоро већ хиљаду година сонет је омиљена пјесничка форма европских мајстора. Сонетом се све изражавало, али најчешће он сам, јер је захтијевао савршено познавање својих могућности. А оно унутрашње, суштинско, увијек упитно, ко сам и шта сам и зашто постојим – да би у једном тренутку пјесник подвукао линију и узвикнуо: Боже, задовољан сам. Чиме? Е, то је већ питање на које се не може одговорити и због чега се сонети и даље пишу и вјероватно ће се писати ко зна још колико вијекова.

Важно је ово истаћи на почетку овог малог осврта на изврсну збирку сонета Ранка Павловића, под насловом *Прометејев чвор*. И тако ова збирка креће у свијет, у коме је пјесник сам и Прометеј и Дамоклов мач за чије се развезивање тражи увијек нови Александар форме и суштине. Ранко Павловић то свакако јесте. Он зна да све што се постави као сцена, све што се одлучује о тој сцени, све што блиста или очајава, јесте пјесник. А он је истовремено људско памћење и вјечна питања, вјечне дилеме. Само сонет може то да поднесе. Зато га пјесник изнова стално ствара, наговара на живот, преноси на њега дио своје патње, готово свакодневне, с новим вирусима и без њих, зато пјесник не може да се при-

хвати нечега лакшег, што се неће указати као Сизифов камен. А пјесник и камен су исти, као што је на Козари пјесник Скендер истовремено све оно што је створио, да би на крају свему томе дао сонетни облик и потом се преселио у сонет Ранка Павловића, достојног да опјева свога славног претходника. Другачије није могао ни Скендер, са сонетима је почео своју пјесничку авантуру, са сонетима је завршио.

Ранко Павловић

ПРОМЕТЕЈЕВ ЧВОР

Павловића мијеша са бајком за све узрасте, да би показао да је и бајка, попут сонета, вјечна. Као што су и наша питања вјечна, дилеме неодгонетљиве и сталне.

Ранко Павловић има осјетљивост најтананијег језичког сеизмографа, па може да осјети не само своје него и

Од сонета до сонета и у *Прометејевом чвору*, Ранко Павловић ствара своје пјесничке бројанице, искушава отпорност ријечи, смисао пјевања, узвишеност љубави која је у сонету створена. Збирка која је истовремено и затворена чврсто као добра старинска шкриња и отворена као све животне приче. Управо у тој њеној отворености смјестило се њено оправдање и стални тријумф сонета. У њој ће предани читалац видјети себе, као у поетском огледалу, које се код

туђе вриједности, дилеме, упитаности. Човјек је створио техничка чуда, открио несхватљиве ствари у свемиру и у молекули, али његова је душа иста она која својим питањима, својим очајањем и својом радошћу остаје иста. Сонети Ранка Павловића управо то изражавају, не описујући свијет него га на свој, пјеснички начин, стварајући. Ова обимом скромна збирка сонета превазилази ту скромност и нуди читаоцу своју аутентичну умјетничку истину која сваког читаоца суочава са њим самим попут нове туге или радости, очајања и љубави.

Изод из рецензије – Ранко Рисојевић

**

(Два сонета из збирке)

ЧВОР

Тај чвор што га гледаш, чврст као безнађе,
то сам ја у замци, с омчом око врата.
Човјек и у себи каткад странца нађе,
понире у сопство, али га не схвата.

Судбини препуштен, чекам да се створи
с Дамокловим мачем Александар моћни,
да ме пресијече, или да сагорим
у огњу питања, као лептир ноћни,

привучен пламичком свјетилке што тиња.
Сам на раскрсници, а мач ми над главом.
Свуд около трње, свуд гола пустиња

У мутној даљини млад дрен се истеже,
пропиње се небу, озареном, плавом.
Можда ће успјети да мој чвор развеже?

ЖЕЂ

Срце му трепери као Творчев дашак,
док са себе стреса труње свакодневља.
Је ли то жеђ двију полупразних чаша?
Вина и усана жедан ли је, жељан?

Ноћ преображењска. Тихи шапор кише.
У сан му улази лаким скоком срне.
Жедном мјесечине, не треба му више
него срк ведрине, да таму разгрне.

Молитва вечерња још тишину нија.
Радо би да спозна што је неспознајно.
Глад је жедна, шапће, а жедан сам и ја.

Жедан је и мјесец, сам себи говори,
док мисао жедна хрли у бескрајно,
да жеђу незгаслом небеса разгори.

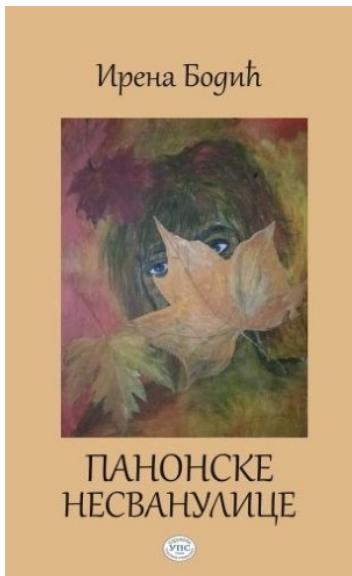
ПАНОНСКЕ НЕСВАНУЛИЦЕ

(Аутор Ирена Бодић)

ПЕСМЕ РАВНИЧАРСКИХ НОЋИ

(Над збирком песама *Панонске несванулице* Ирене Бодић)

Уобичајено је да се предговор, поговор или препорука нечијег дела пишу у трећем лицу, чак ако је могуће и безлично, али због сплета разних околности, о књизи Панонске несванулице Ирене Бодић писаћу у првом лицу. Надам се да песникиња и читаоци неће замерити, јер свакако, без обзира у којем лицу писали, рецензија је лични став њеног аутора.

Прва од тих околности је та што песникиња Бодић своје песме није сама склопила у збирку. Послала ми их је имејлом разбацане у неколико докумената и велики број песама, а мени је дала слободу да из мноштва одаберем стотинак за њену прву књигу. И одмах да кажем, чак ни ово што ми је послала није цео песнички опус, Богом нам дане, песникиње Ирене Бодић. Ту сад долазим до другог разлога писања у првом лицу. У мом месту живео је и писао песник Борисав Бора Симић

коме је, као и Ирени, Свевишњи одредио: *Ти ћеш бићи*

песник! И није то једино што их веже. Бора је писао модерно за своје време, што се може рећи и за Иренине стихове данас. Он је био несхваћен од људи у својој средини тад, она данас. Он је имао песама за десет збирки, а прву је дочекао тек у шездесет петој, она приближно тако. И њему и њој други су бирали песме за књигу, и обоје су песници још од првог гутљаја мајчиног млека. Бору сам знао лично, Ирену преко имејл преписке, њих двоје се нису никад срели, а Бог им је одредио сличну судбину – Песник рођењем, а не опредељењем или образовањем.

Поезија о којој овде пишем је поезија коју је немогуће, или ја то не уем, рашчланити и сецирати по дубини и ширини њене унутрашњости, јер сви шавови којима је свака песма сашивена на комаду хартије, остали су код песникиње. У њеној души и дамарима. Ирена Бодић не пише кад не мора, кад јој је срце мирно, кад јој не трепери било, али како рекох, она је песник од Бога, па њена душа трепери пред свим и свачим што је окружује. Мотиви о којима пише су разноврсни и разновродни: од војвођанске равнице, преко песника и поезије, љубави, детињства, родитељста, па до звезданог неба или ноћи без звезда. Без обзира о чему певала, песникиња Бодић у сваком стиху, сваком мотиву откида део себе. Искрени љубитељи поезије сигурно ће препознати њено несебично давање песми, тако да сваки песникињин дрхтај доживи као сопствени.

Треба истаћи невероватну вештину употребе метафора и симбола у песмама: *Огласила се гугутка/однекуд...(Зелено у оку расће)*, или *Нахраних вас сновима/Анђели моју...*(Још корачам до поезије), или *Од свој/руна вајру за/озебле ѡредем...*(Засвираће јасен). И то

из стиха у стих, из песме у песму, метафоре које само дају наговештаје читаоцу, остављајући му могућност да потражи смисао који му у одређеном тренутку одговара, а при томе чувајући духовност и смисленост коју нам је песникиња подарила.

Посебно бих нагласио богатство језика којим Ирена Бодић стихотвори своја стања и осећања. У њеним песмама можемо наћи речи које већ падају у заборав, али и мноштво њених вешто спојених кованица.

Панонске несванулице, сигуран сам, никог неће оставити равнодушним, јер ово је поезија која вас тера да над њом дубоко, или уздишете или се замислите. Верујем да ће оставити трага у српској поезији, можда тек у будућности, јер, чини ми се, да је својом поетиком, стихом и метафориком за барем пола корака испред свог времена.

Извод из рецензије – Анђелко Заблаћански

**

(Две ђесме из збирке)

ЉУБАВ

Драгоцене тренутке
У плућа увлачим
Дубоко као дим цигарете
Забацујући главу
Попут рибе на сувом
Што зева гутајући седмо небо.

У раму од ружиног дрвета
С песничким шеширом Превера
Грли и Барбару.

Незнана знанко
Очи сам твоје украла
Скривене испод
Дебелог слоја снега.

Под ребрима бих да задржим
Звукове пчела и шапат појања.

Одзвањају чуда у чудним шумама
Шкргућу браве у напуштеним кућама
Зарђали часови
Узбуркаше тихе воде Дона.

Каљин – какаљин – какаљин – какаљин.

Окреће се точак сунца
Нагињем главу
Ка сребрном седефу песка
Из тишине капље реч
Да утоли жеђ на рубу пустиње.
Распукло се небо
Боје слоноваче.
Океан дамара.
Бронзана жено
Песмо над песмама.

У туговну суботу
Још два ступца за Перу Зупца :
Сву ноћ су ѿадале неке модре
Кише, кише, кише.

ЋУД

Модри се небо
Месечина капље
Густа
Ноћ се спушта
Тиха, пушта
Искре небеске
Злате се у тмини

Срмом ткају вео планини

Крикну птица белоглава, прелете
Чека жртве, с месечином се стопи
Тишину попи
И опи
Све стазе скривене
И мене, и мене.

НОЋИ ВУЧЈЕГ ЗОВА

(Аутор Анђелко Заблаћански)

ПЕСНИК СУШТИНЕ О СУШТИНИ

*Само се срцем добро види.
Суштина се очима не да сагледаји.
– Антоан де Сент Егзипери*

Нова збирка песама *Ноћи вучјеї зова* песника Анђелка Заблаћанског, својеврсни је поетски наставак трагања за суштином свега око нас и свему у нама, с тиме да у овој књизи песник почиње своје трагање од поезије, преко песника, друштвених околности, и напослетку, у духу свог сензибилитета наставља трагање према љубави, жени. Збирка песама *Ноћи вучјеї зова* подељена је на три дела, три песничка циклуса, а слободно можемо рећи и на три књиге, које као опонент стоје једне наспрам других: *Кад обичносї мине, У нама и око нас, Одоцнели сїихови*.

Први циклус у књизи *Кад обичносї мине* интригира читаоца, ништа мање него и сам наслов читаве књиге, сигнификује нам једну истину: да ћемо вредност правих ствари спознати тек кад *обичносї мине*, она обичност која како песнику, тако и сваком човеку одузима драгоцене тренутке живота. Прва песма у књизи, као пролошка *Ђавоља иїра*, за коју је песник јасно назначио да је посвећена поезији, представља неку врсту бунта, песник јој даје једно сасвим ново обличје кроз асоцијативне призоре њеног васкрсавања у живо биће, које као да жели да га угуши својим прстима или својим словом:

*Осећам нечије прсте на свом челу...
...А ноћ наслућих сам у овој љувој соби.*

Та песникова самоћа је често плодносни извор за стихове, песник нам неретко говори о њој, готово увек као тескобној, херметички затвореној, а ипак разгранатој, јер увек израсте у стихове. Основна композициона карактеристика збирке је вишеструко надограђивање појма суштине. Суштине живљења, писања, љубави, патње, суштина је појам изузетне појаве, која из књиге у књигу јасно оцртава песников профил. Песник поставља питања кроз песничке поступке богатим средствима акустичне симболике. За Анђелка поезија је начин живота, отуда овај циклус и заузима први део књиге; размишљања о поезији, битност спознаје света пером, разочарења и радости кроз призму стиха и реквијем себи. Траговима сопственог ка сопствености, поезија је бол и лек. Све за чим посегне пронаћи ће само у себи:

*Брсти своје мисли с џрновићој жбуна:
Сред јолећној поља изниклој одавно.
(Самосвојносћ: Песнику)*

Песник се са дозом ироније осврће и на књижевни ангажман, за њега су поетски кругови кошмарни сан, због којег жели да остави стих, свестан естрадизације уметничког болује над исконском поезијом: *У мени је песник умро у зенићу / На џруди сћишћући поезије зору, али будећи се из шћој сна ујада у онај нови, неизбежни: песму: Да се не џробу-дих у сну неизбежном / Песмом шћо се чува џод ошћрицом*

руба. (Песнички крујови) У овој песми лирски субјект демистификује легенде, призива у помоћ мит да сликовито прикаже борбу истинске уметности над *ћродавцима ћразнине*, деца Црнобога и ламије, чувари иснирације наспрам *вамћира без зуба*, празне песме спрам оних које кипте сликовитошћу. Песник не стаје у намери да разоткрије полуинтелектуалце, па у песми Надрипоета сатиричном оштрицом запиткује: *Шћа ли ћо ћесник смислено рече...* И сама синтагматска јединица – надрипоета осликава стање у друштву и ван уметности. Надри је постало неизоставно у сваком сегменту друштвеног живота и залази дубоко у науку, у религију, у душу људску. *Надри*, оно од чега човек не може побећи. Али, већ у наредним песмама видимо сјај на хоризонту, *судба ћесникова* није заборавна, ноћ је време инспирације, ноћ, не само као временска одредница, већ као стање ума и свитање као коначни резултат: песма! Опет песма, која поетама даје моћ: *Да сћихом ћрају временским недрима*. У истом циклусу су и песме посвећене песницима Бори Симићу и Добрици Ерићу, као епитафни завештај *небеске слободе* и горе где поета пловио сам је васељеном:

*Умро је ћесник, кажу, мада ћесници не умиру,
Оћишао је само да види ћу слободу небеску
(Оћишао је ћесник: Добрици Ерићу)*

*Сам је васељеном у ноћима бдења
Сабирао у сћих речи Божије,
Исклесане вером од најћврћеј сћења.
(Оглазак ћесника: Бори Симићу)*

Са песничког бденија песник прелази на универзалнији план у циклусу *У нама и око нас*, на годишња доба која су у нама, на снегове пролазности у нама, мајску елегију, ново доба и празнину, која нам је постала карактерна црта. Оно што овај циклус чини узвишеним је религијска нота, она се већ од прве песме појављује и траје све до краја циклуса. Песма *Ближњи* написана на Велику Госпојину 2019. године, мо-

менат је радости коју лирском субјекту причињавају његови најближи, песник зна тајну постојања, да човек кад је сам, онда је као напуштено стабло, а уз своје вољене бива богати воћњак: *Јер без њих сам сѿабло шљиве којеј нико не бере*. Дух предака не напушта поезију, већ кружи над њом, у песми *Србину*, песник узима за основну тему освешћење. Подсетник Србину да га преци гледају, кроз опомену и горак усклик казује о тренутним друштвеним околностима. Песник даје једну врсту ропске визије. Робујемо забораву, новом друштвеном поретку, заборављамо своје корене:

*Са својих хумки ѿреци ѿде ѿи ѿдеге
Кад злу ѿродајеш ѿколења млађа,*

Овим циклусом доминирају пејзажи јесени, али јесени као субјективног осећаја, не увек искључиво годишњег доба, ове песме су у служби песниковог исказа узалудности борбе за повратак старих вредности у живот (*Сейтембар, Октобар, Октобарски сушон*). Песникова жеља да неке песме потпише датумом настанка, у нама ствара осећај битности тог временског тренутка. Овакав вид обележавања почиње од песме прве песме *Ближни*, наставља се у песми *Октобарски сушон* (16. октобар 2016) и појављиваће се често до краја књиге. Једном песмом песник нас подсећа на велике мајске поплаве које су се десиле 2014. године. У песми *Мајска киша* он се обраћа директно киши, даје јој божанско и свемогуће обличје. Прекорева је због немара и силне којом се сручила на несрећни народ, жалећи сва преливена речна корита, мајке и децу, све њиве и куће које је те несрећне године погодила страшна поплава, упоређујући је са библијским потопом.

Читајући песме све је уочљивија нота безнадежности и меланхолије, али и осећања отуђености и беспомоћности. Животно доба у коме се сопствено биће осећа беспомоћним, без илузија, амбиција, утопијски. Овај осећај је пресудна тачка, са које је Анђелко Заблаћански одлучио да одбаци друштвене стеге, па и по цену губитка поетске димензије живота. Тај осећај даје изобиље тема у којима читалац може пронаћи део своје душе или бриге, а који се оваплотио у Заблаћанским песмама (*Ту око нас, Они, Вајра и лед, Ново доба, Кућа насред друма, Колона сенки, Појанима...*)

Поезија Анђелка Заблаћанског је довољно плодоносна и естетички оквир његовог дела је довољно богат да

обезбеди трајање тог песничког пута, подстичући га увек на поетску страст и застајање зарад дивљења природи, ноћи, сутону, месечини, жени... И управо у трећем циклусу књиге *Одоцнели стихови*, круг мотива песама образује се око неке врсте језгра у чијем средишту стоји жена. Песник путеног изражаја, какав је Анђелко Зблaћански, жени даје готово божанску надмоћ, њену лепоту ставља на пиједестал савршенства, и тако јој даје и главну улогу у сваком немиру. У пределу сна одвијају се најчешће све лепоте уживања са женом (*Замор, Илузија, Ноћ с њом*). Његови лирски описи жене препуни су еротског набоја, али су сасвим прозирни, до танчина јасни, питки и недвосмислени:

*Од искона вајра је у жени.
Стиг су измислили људи,
људи празни, покорни и сени,
да се лакше врелој крви суди
(Памти)*

*У длан ћу сок брескве да скујим,
Ако се раскрылиш ко у лећу ласће
Пољуйцем једним целу да те кујим
Док похоти моја у теби сва расће....
(Пожуда)*

У светлости ове еротизоване поетике, римовање је као добошар који свира у добош срца. Читајући стихове осетимо сваки нерв песника, пулс, трњење пожуде. Песник не одустаје од своје устаљене форме, има свој већ изграђени стил поетизовања, не уноси неке значајније новине. Уз све

квалитете не можемо оспорити посебност и јединственост у новијој српској поезији. Оно што у последњем делу књиге зацело можемо још приметити је и истицање разлике у годинама песничког субјекта и жене у многим песмама. Отуда више пута можемо препознати Костићев утицај и манир, где је стиховима разлика у годинама готово увек непремостиви јаз између двоје љубавника. Прави пример за то је песма *Мојло је њако – Ленки Дунђерској*. Тај јаз ће се из песме у песму продубљивати и приказивати у свој својој величини и немоћи. Песник даје савет узмицања, да победи ум, наводи читаоца на самоиспитивање, буди осећај моралне одговорности, а са друге стране бива ухваћен у коштац кад песму започне у знаку уздизања, као да доноси пресудну животну одлуку, а затим се у трену опрашта од племенитих порива и препушта се пожуди и страстима (*Жена у дејешу, С њом, Паг у бездање, Кад банеш, Памџи, Касни сушон*). У једној од песама у овом делу књиге, песник као да нам на трен даје одговор – шта је то суштина, где из наслова песме *Паг у бездање*, можемо закључити да је управо то узлет емоција, а онда пад у бездање. Та смена осећања, која као на клацкалицы држи тегове са обе стране ваге. Скок и пад у свим сферама живота је оно што нас чини живим.

Песник стварности, саткан од имагинације, окован сопственим стегама у свом кутку од снова, несебичног и срдачног духа, оживљава стихом призоре које непосредно опажа кроз прозор своје собе, на зиду од жеља и чежњи, у постељи од ланаца скованој, укључујући и непролазну фолклорну ноту, која овом урбанистичком животу пружа једну опречну слику стварности. Ноћи су лепше тамо где зрију трешње, где чворци певају, где откоси сена буде сваку пору,

лепше се пати у рајском врту, него у сумпорној долини.

Овом књигом песник нас враћа себи, а да би реакција имала естетски карактер, потребан је управо повратак себи, поглед у своје унутрашње „ја“.

Извод из рецензије – Невена Милосављевић,
професор српске књижевности и језика

**

(Две ђесме из збирке)

СВЕТОМ ГЕОРГИЈУ

Прободи духом аждају у нама
Кад крвави месец падне на реку
Наших грехова, посрнућа, тама
Сукоба добра и зла у човеку

Разбистри наше очи замућене
Гордошћу, псовкама и ништавилом
Међу људе врати све одљућене
Што клече дуго пред ђавољом силом

Дај нам да чујемо топот твога ата
Да лакше нађемо пут искупљења
И твојим копљем брат да чува брата
По том да нас памте наша поколења

Навек да горе свећа и кандило
Кад се зарумене трешње мајске
Пред иконом твојом задрхтаће било
У нас кад уселиш Ти светлости рајске

6. мај 2020.

ОНИ

У пуној глави чувам гнезда умрлих птица,
Осећам миришу пера, пев им мирише,
Док упорно погледом ми кружи крешталица
Нудећи само непој и ништа, ништа више.

Руке ми вежу људи без душе, без свог ума;
У туђој снази бесни, сами пред собом дични,
Мене би да одведу далеко од старог друма;
Без темеља, без грађе куле дижу невични.

А мојој птици бране умрли пев да оживи.
Залуд гудала, струне – невични време кроје,
За бездушје њино – увек су други криви,
Мада знам – за њих сем њих, други не постоје.

ИСТОЧНИК

(Аутор Невена Милосављевић)

ОДЈЕК УЗРОКА У ПРОВАЛИЈАМА БИЋА

(о књизи поезије „Источник“, Невене Милосављевић)

Када сам размишљао о томе како би се у једној реченици могла описати поезија Невене Милосављевић, дошла ми је некако пред очи мисао великог француског књижевника, Виктора Игоа, којом сам уједно и именовао овај приказ. Наиме, чини ми се да је она и те како погодна за ту сврху. Јер шта је поезија која се црпи из онтолошког Источника до одјек узрока у провалијама бића. До тих провалија се долази *мајстралом вена*, како би рекла Невена Милосављевић. Она овом збирком чува своје пјесме, јер се *шакве чувају*. Она их *прегосјети* и чува „Од смрти, од снова, од туге, / од свега, од чега се не може чувати, / не као жена... Не као пријатељ. / Већ као слово беспочетноме Логосу.“

Будући да се књига зове *Источник*, присјетио сам се овом приликом, такође, и дјела Светог Јована Дамаскина, које носи назив *Источник знања*. Искуство које доживљавам пишући о поезији, наводи ме да се, у неком другом смислу, пронађем у његовим ријечима управо из тог дјела: „Знајући за недостатност свога ума и за оскудност свога језика, оклевао сам, о, блажени, да се подухватим ствари које су изнад мојих моћи, и да се одважим на оно што је немогуће, као какав дрзник и безочник, не узимајући у обзир опасност која прети онима који се на слично одваже.“ Но, можда је то знак да треба да пратим траг светоотачке традиције у приступу овој поезији. Штавише, можда је Неве-

стављене поетике. Уосталом, и називи поетских циклуса на то недвосмислено упућују: *Ајаје*, *Гејсимански врџи*, *Источник*, *Синајска јора*. Надасве, хришћанство нас учи да не судимо другима, јер наша срца нису створена да буду сједишта за *Пороџу*.

„Одмахнеш разумом кад те бриге обузму, / сањарења су излишна са ове стране живота, / плес по жици за несретне плесаче / и стрмоглави пад у малодушност, / кад упереш прст у нечији живот, / а ни за свој још ниси одговарао.”

Поред духовно-религијског агенса, код Невене Милосављевић налазимо и друге врсте стваралачког подстицаја, понајвише у античкој митологији и њома надахнутој класичној литератури, не изостављајући и националну књижевност, чиме ауторка одаје утисак образоване поетесе која, рецимо, у пјесми *Мисли моје једино знаш*, реферише на Дантеа и његову *Божанствену комедију*, када пјева:

„Мисли су моје зле јаруге, / пред којима Минос стражари, / оне су големи ужарени гробови, / сви кругови пакла, што обе руке прстенују, / на чијим длановима чистилиште пребива.”

Затим, у пјесми *Тиџанка*, она пише: „Ослободи ме... / У мени су дванаест Титана. / И ја више немам чиме да их храним!” итд. У њеној лирици, условно речено, лако је препознати Његоша. Траг је *Ноћ скуљља вијека*, којој су посвећени стихови из *Сене*: „Узвиј пупољке уз бршљан, / сено, сено негрљена, / остани, остани уз мрак, / уз маглу, буди светлост, / буди несагорна луча.” Но нешто теже, али не и немогуће, може се уочити, чак, и Милорад Павић у пјесми *Ти ме љедаш*, на почетку стоји стих: „Са друге стране ума, /

где твари као сенке стоје, / чувар је срца Хазар,” а негдје при крају: „Ти ме гледаш из чаја, / очима, просто, без смеха, / враћаш на стари почетак.” Дакле, од *Хазарској речника* до *Предела сликаног чајем*.

Да се поезија Милосављевићеве напаја на планинском врелу европске књижевности, показује и пјесма *Последњи Фаусџ*, која је, по мом личном осјећању ствари, уз пјесму *Видејти свети мојим очима*, једна од најбољих пјесама у књизи, и ја сам, заиста, уживао читајући их. Премда се мој укус не мора нужно подударити са укусом осталих читалаца, нећу, наравно, убјеђивати читаоце, „и убедити камелеоне да одреде боју небу”. То ће урадити Невена, само ако можемо *Видејти свети њеним очима*. То је свијет „где свемир је купа коначног решења”, а ту тајну нам шапућу *Бакарне усне*. То је свијет у коме „срце у примирју страда на фронту”. Чуо сам кад је то пјесникиња причала једном *Раџари*, док се „развијала стрела ка плавом хоризонту, и ницице падала с неба једна птица.” Ако вас док читате ову поезију преплаве осјећања, онда је то *аџа алџа*. Немојте се зачудити! Пјесме са венецијанском природом и оне без ње, јесу *Најомирљиви светиови*. У овим првим је звоник истовремено и *Светионик*, попут оног на Тргу Светог Марка. До тамо можете доћи само бродом. Ако се отиснете, обратите пажњу на „мноштво алги, што као корење сидре ми снове”. И идите тако све док не дођете до *Граничника*, ту се зауставите и реците Пјесми: „Не, нисмо се ми срели касно, / већ је историја рођена рано”. Кад након тога настане ћутање, неки *Шайџач* ће дошапнути Пјесми да вам одговори: „Случајно ме познајеш, / случајно се препознајеш.../ У мени.”

Посебно је дирљива пјесма *Заборав*, посвећена *свим*

особама које болују од болести геменције и алицхајмера: „Ако те, напослетку, тај заборав однесе, / и у пелене мајци несрећној те врати, / ти јој на васкрсло срце у самртном часу / приони нејаку главу и с груди узми млека.“... Али како се више пењемо лирским степеништем стижемо до *Мансарге*, у том поткровљу станује и она друга врста љубави, којој је поезија кровни прозор: „а ти ме држиш за руку, кажеш ми:/- Шта нас се тичу језиве зиме, / Наш кревет је увек крај камина?“

Ако ауторка пише, „Ноћас сам Јуда својих жеља. / Ноћас се одричем... песме!“ Немојмо се заварати. Она је Јуда својих жеља да не би била Јуда свога смисла, а одриче се пјесме да се не би одрекла поезије. Невена Милосављевић јесте пјесмама *Зажмурила живој*. И њена књига јесте завршена. И, заиста, готова су „бескрајна ценкања са недовршеним“. Али ја, након свега, остајем увјерен, да овакаве духове Бог даје „Да се стиховни фењери никад не угасе.“

Извод из рецензије – мр Станислав Томић

*
**

КА ИСТОЧНИКУ

Пред вама је збирка песама Невене Милосављевић „Источник“. Већ сам наслов говори на коју ће вас страну водити ово дело, ка истоку, ка сунцу, ка светлости, иконама, олтару, ка молитви, ка души. И заиста, Невенине песме долазе из душе, оне душе која је окренута сунцу, надању, вери и љубави. Оне душе која пише без застајања, у којој све тече

лако, са узвишењима, јаким осећањима и промишљањима а онда се слапови закључака, одговора и решења спуштају према крају и уливају у мисли читаоца, који неће моћи да остати равнодушан након сваке прочитане песме из ове збирке.

Невена нам у првом делу књиге представља „Агапе“, узвишену, савршену, бескрајну љубав. Љубав у сваком смислу, између мушкарца и жене као два бића спојена у времену и простору, љубав према ближњима, према природи, према свему што нас окружује, у свакој песми је Бог, Онај из кога љубав извире. Невенине песме из овог циклуса одишу божанском љубављу.

„Агапе

један ме пут теби водио,
на њему Светлоноша, Бог”

Та љубав се у следећем делу књиге улива у „Круг” круг постојања, рађања, трајања, стремљења, уздицања и падања, умирања и поновног рађања. Круг битисања људског бића оствареног у саживоту са Творцем. Такав круг као логична последица се претаче у „Гетсимански врт”. Врт посут осећањима и мислима песникиње, оне нас воде кроз време, цивилизације, људе разних епоха, њихове начине живота, а опет, прожете истом нити постојања кроз ту вечиту узвишену љубав свега што је икада на земљи постојало.

„Мисли су моје чудесни врт
испред Артемидиног храма,
висећи вавилонски балкони,
витражи венецијанских храмова
и римски колосеуми.”

Мисли песникиње о сврси живота, као повезаности са небеским и вечним кроз сва раздобља човековог бити-сања на земљи. Стога не чуди да нас у наставку Невена води и кроз мисли песника различитих раздобља, праваца и сензибилитета. У књизи је мноштво песама посвећено музама домаћих и светских песника, лирски одговори самим песницима, мотиви из светске књижевне баштине, све згуснуто, садржајно, обилато и као такво незауостављиво на тапа сваку пору уметности и живота. Јер када је неке инспирација и сама уметност, кад се неко напаја са самог извора уметности, он и не може друкчије него да пише чисто и није случајно извор-источник централни део песништва наше ауторке, јер она пева о свом извору и о да-родавцу извора, који је и сам Извор, из кога се истиче живот, о Богу. Бог дарује душу, душа записује живот, јер песме су белешке душе а душе певају кроз сва времена и траже себи сличне.

„јер све је ово, уистину, случајност.

Случајно ме познајеш,

случајно се препознајеш...

У мени.”

Шаптач (читаоцу)

Обухватајући дешавања у људима и универзална промишљања Невена нам говори кроз женске и мушке ликове. Ово ни мало не чуди, јер она осећа и разоткрива дешавања у човеку који пролази кроз разна искушења током живота. Невена осећа душу људи и исказује нам је кроз стихове. Зато су тако узвишени, а опет читаоцу пријемчиви. Кроз вртлог чудног и земаљског, надања и спознавања, ослуш-

кивања и стремљења, спуштамо се у сонете, форму ранијих раздобља. Зато се ове песме разликују од осталих. Невена овим показује свој раскошни таленат, јер подједнако добро барата и савременим изразом и опробаним формама. Међутим, не може да се не примети да она и у сонетима оставља траг свога посебног песничког стваралаштва, јединственог до сада.

На крају збирке „Фрагменти бола“, песме из бола рођене, у спомен болу и прошлости, исткане тим тешким осећањем које ретко ко може да искаже речима. Невена је и то успела. Бол проузроковану великим личним губитком је претакала у песме. Будући да је по рођењу одређена као песникиња, она је и овога пута успела да нађе речи и канала осећања у уметничко дело, оставивши тако сећање на драгу особу заувек забележено изузетним песмама.

„Ако станеш у песму, кушаћу те као нафору,
узнећу те молитвом у свето причешће,
кушаћу те као вино освештано у Евхаристији,
скрушена, док не добијем благослов.

Ако станеш у песму,
нека умре поезија, нека се разлистају књиге,
нека замукне тужна лира, нека се проломи клетва.
Ја немам о чему да пишем више,
ако станеш у песму.”

Збирка песама која ће вас оставити без даха, којој ћете се враћати што због уметничког доживљаја лепог, што због филозофских размишљања на која ће вас подстаћи или због стремљења ка души, ка извору, ка Творцу, ка истоку.

Ка Источнику!

Извод из рецензије – Невена Татић Карајовић, песник

(Две њесме из збирке)

ЈЕСЕЊИ СОНЕТ

Сунце у лишћу, засијава стазе,
Куд плови жир на кори, насукан?
Што зрио је на храсту, крај магазе,
Не познајући законе нити судњи дан.

Поглед ка вису, трептај ока је трен,
Докле се простире и задњи камичак,
Над завалом, крвари по трави дрен,
Падајући на шаш, шипурак и чичак.

Ветар провејава кроз иглице клека,
Са планинског јавора сипа ахенија
Памучне грудвице, као капи млека.

Уз гај се успињу звона с врата стада,
Крцкају гране што повиле их крушке,
Иза чијих крошњи мртво сунце пада.

АГАПЕ

Љубави... Гледај кроз мене
и не слушај ме.
Путеви и раскршћа, Гордијев су чвор.
Куда се сливају магистрале?
Куда идемо везаних очију,

где су нам циљ и исходиште?
Љубави, ти си Орион мог зимског неба,
ја више не ходим земљом
и нисам роб времена,
за мене су часовничари изумрле занатлије.
Не бојим се Зевсових паса,
мени Грифон пред ноге долази.

Љубави...

Нисам презрео ту реч,
иако ми је с њом већ похабана песма,
иако ми нагриза стихове, као бесни пацов...
Самоусудом отрован.
Слушао сам о лепоти гетсиманске руже,
али нисам је спознао...
Ваљда више волим да сањарим, него да гледам.
Тако сам и тебе одсањарио, па си исувише стварна, не-
додирна.

Агапе...

Знамо се већ дуго, али ти ниси обавештена:
Негде су се сусрети измаштали,
а ти си спавала немирним сном
и можда је време да се откријемо пред собом,
не бежећи од наготе и огледала.
Волим те такву, сву обојену,
стопљену с дугом на прозору мог сна,
Гледаш негде у бездање
и не чујеш бунцање једног лудака.

Агапе...

Већ звучиш пунотом мог презира.
Презирем што су векови умирали без нас,
презирем сутоне и сумраке,
све оно што тоне и мрачи,
не остављајући времена за дах!
Презирем немоћ језика,
да именујем твоје постојање,
које се у мојој вечности осипа.

Агапе...

Један ме пут теби водио,
на њему светлоноша, Бог,
који те приказа мени
Као Константину Часни крст,
па отаџ ходам к теби,
уназад...
Још само у Бога и Голготу верујем,
све су варке овог света као четири јахача,
све су страсти овог света зло семе,
а срца наша плодно тле за које се им клица хвата.

Љубави...

Уђи у песму, нека ми већ
потрошена реч похаба срце!

